for the purpose of forming the legal competence of future economists; the use of information technologies for the development of the legal competence of future economists.

Key words: legal training, specialists of economic profile, vocational training, professional competence, legal competence.

Дата надходження статті: «15» вересня 2018 р.

УДК 378.14.015.62

Сабат Н. О., Сулим В. Т.*

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ З УРАХУВАННЯМ ПОЛІНАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ПОШИРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто проблему формування лінгвокраїнознавчої компетентності в майбутніх перекладачів. Доведено, що кінцевою метою засвоєння лінгвокраїнознавчої інформації є формування в перекладача лінгвокраїнознавчої компетентності, тобто цілісної системи уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мову якої перекладають. Досліджено тенденції розвитку англійської мови як полінаціонального феномену. Висвітлено зміст лінгвокраїнознавчої компетентності перекладача з урахуванням полінаціонального характеру поширення англійської мови; ця компетентність у роботі трактується як сукупність країнознавчих фонових знань, знання національно-культурної специфіки лексичного складу мови, що дають змогу асоціювати з лексичною одиницею ту ж інформацію, що й носії цієї мови, а також володіння відповідними перекладацькими навичками, уміннями й особистісними якостями, необхідними для ефективного здійснення міжмовного й міжкультурного посередництва. Проаналізовані основні проблеми формування лінгвокраїнознавчої компетентності в теорії та практиці перекладу. Акцентовано на значенні лінгвокраїнознавчого підходу до підготовки перекладача як важливого аспекту його професійної діяльності. У статті доведено вагомість лінгвокраїнознавчих фонових знань як важливого чинника взаєморозуміння в процесі міжкультурної комунікації. Складниками фонової лексики є пароніми, антропоніми, фразеологізми, метафори, метонімія. Виділено провідні принципи, покладені в основу розробки методичної системи формування лінгвокраїнознавчої компетентності майбутніх перекладачів: принцип діалогу культур, принцип культурного самовизначення, принцип когнітивного навчання, принцип застосування нових знань у перекладацькій практиці та принцип комплексної реалізації цілей навчання.

Ключові слова: лінгвокраїнознавча компетентність, лінгвокраїнознавчий підхід, сфери спілкування, полінаціональний характер, англійська мова, фонові знання, перекладач.

Діяльність перекладача, яка є засобом міжнародного спілкування, нині стала одним з найголовніших напрямів сучасної вищої освіти в Україні. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції є однією з головних рис висококваліфікованого перекладача. Крім того, залучення національно-культурної компоненти з урахуванням полінаціонального характеру поширення англійської мови, нині є надзвичайно актуальним, оскільки сучасність рекомендує лінгвістам удаватися до дослідження мови у зв'язку з людською діяльністю. Кінцевою метою засвоєння лінгвокраїнознавчої інформації є формування в перекладача лінгвокраїнознавчої компетенції, тобто «цілісної системи уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мову якої перекладають, що дозволяє асоціювати з мовною одиницею ту саму інформацію, що й носії цієї мови, і досягти повноцінної комунікації [1, с. 6].

* © *Сабат Н. О., Сулим В. Т.*

Актуальність цієї проблеми підтверджується багатьма дослідженнями. Серед них – наукові доробки Л. Голованчук, І. Задорожної, Л. Коваленко, Т. Колодько. Активно досліджували вплив лінгвокраїнознавчої компетентності на розвиток міжкультурної комунікації такі науковці, як А. Андрієнко, Г. Архіпова, Н. Гез, С. Козак, О. Павленко, Н. Прудникова, які визначали сутність і структуру іншомовної професійної комунікативної компетенції. Теоретико-експериментальне вивчення лінгвокраїнознавчого аспекту процесу перекладу знайшло найбільш повне відображення в працях Н. Доценко, Н. Зінченко, В. Куркової, М. Нефедової, Б. Островського, С. Ремизової, Н. Сергєєвої, Е. Турчанинової, Н. Чайковської. Зокрема, дослідниця А.В. Вітренко займалася розглядом лінгвокраїнознавчої компетенції як необхідною складовою створення мовної компетенції в майбутніх філологів-викладачів іноземної мови та перекладачів

Мета статті - проаналізувати специфіку професійної діяльності перекладача й дослідити процес формування його лінгвокраїнознавчої компетентності з урахуванням полінаціонального характеру поширення англійської мови.

В основу діяльності перекладача покладено формування певного рівня комунікативної компетентності, складовою якої є лінгвістична та країнознавча компетентності, що передбачають урахування полінаціонального характеру поширення іноземної мови (у нашому випадку – англійської), тобто знання, уміння і навички використовувати в спілкуванні іншомовні лінгвістичні та країнознавчі реалії. Лінгвокраїнознавча компетентність перекладача – сукупність країнознавчих фонових знань, знання національно-культурної специфіки лексичного складу мови, що дають змогу асоціювати з лексичної одиницею ту ж інформацію, що й носії цієї мови, а також володіння відповідними перекладацькими навичками, уміннями й особистісними якостями, необхідними для ефективного здійснення міжмовного й міжкультурного посередництва [2, с. 100].

В основі процесу формування лінгвокраїнознавчої компетенції перекладача з урахуванням полінаціонального характеру поширення англійської мови можна визначити такі принципи:

1. Принцип діалогу культур передбачає розвиток культури сприйняття сучасного полікультурного світу в цілому, шанобливе ставлення до «інших» культур, відкритість культурним цінностям інших народів і їх толерантне сприйняття.

2. Принцип культурного самовизначення передбачає сприйняття себе як члена лінгвокультурної спільноти, носія рідної культури.

3. Принцип когнітивного навчання передбачає формування когнітивного свідомості особистості іншої культури, системи знань про світ, що співвідносяться з системою знань представників іншої культури, що вивчається.

4. Принцип застосування нових знань у перекладацькій практиці. Отримані знання не можуть автоматично стати міцними. Необхідне вміння використовувати їх у професійній діяльності, що може бути дуже непросто, оскільки складно накласти нові знання іноземної мови та культури країни цієї мови на вже наявні знання рідної мови і культури.

5. Принцип комплексної реалізації цілей навчання передбачає формування перекладацької компетенції в нерозривному зв’язку з вивченням культури, а також присутність елементів лінгвокраїнознавчої компетенції у всіх компонентах перекладацької компетенції.

На сучасному етапі історичного розвитку англійська мова є мовою полінаціональною, тому що вона обслуговує кілька націй. Крім того, вона існує в формі національних варіантів, наприклад американського. Відмінність соціокультурного фону зумовлює особливості в розвитку кожного з різновидів. Сучасна лінгвістика розрізняє варіанти англійської мови і її територіальні діалекти. Поширившись на території іншої держави, англійська мова може набувати специфічних фонетичних, лексичних,

граматичних рис і стає особливим різновидом.

Невід'ємним аспектом лінгвокраїнознавчої компетентності перекладача є становлення його інформаційної культури, яка характеризується такими критеріями: інтелектуальністю, комунікативністю, соціальністю, моральністю. На рис. 1 подано структуру лінгвокраїнознавчої компетентності перекладача [3, с. 365].

Рис. 1. Структура лінгвокраїнознавчої компетентності перекладача

До перекладацьких навичок та вмінь, необхідних для реалізації лінгвокраїнознавчої компетенції в письмовому перекладі, відносяться такі:

– навички аналізу лінгвістичного й екстралінгвістичного контексту;

– навички розпізнавання лексичних одиниць, характеризуються національно-культурної специфікою;

– навички розрізнення схожих за звучанням слів у 2-х мовах;

– навички виявлення та зіставлення обсягу значень слів, їхніх лексичних фонів у 2-х мовах;

– навички підбору відповідностей у контексті;

– навички редагування;

– уміння працювати зі словниками, довідковою літературою;

– уміння збирати необхідну інформацію;

– уміння зіставляти елементи своєї й іншої культур;

– уміння ухвалювати рішення про необхідність прагматичної адаптації окремих елементів оригіналу;

– уміння використовувати прийоми прагматичної адаптації;

– уміння розуміти й відбивати в перекладі імпліцитний сенс висловлювання.

До числа специфічних перекладацьких навичок і умінь, необхідних для реалізації лінгвокраїнознавчої компетентності в усному перекладі, можна віднести:

– навички аудіювання;

– навички перемикання в межах визначеної тематики;

– уміння виділяти загальний зміст висловлювання при сприйнятті оригіналу й спиратися на нього під час перекладу [2, с. 100].

Таким чином, формування лінгвокраїнознавчої компетентності перекладача

з урахуванням полінаціонального характеру поширення англійської мови повинно здійснюватися нерозривно з формуванням професійної компетенції перекладача й реальної перекладацької практики, а також з опорою на взаємозалежне навчання усного та письмового перекладу.

Для засвоєння більш складного перекладу необхідно застосовувати надбані вміння перекладача в менш складних видах перекладу. Формування лінгвокраїнознавчої компетентності необхідно розпочинати під час навчання письмового перекладу. У подальшому процесі навчання усного перекладу потрібно застосовувати навички, перебудовувати й автоматизувати їх паралельно з формуванням умінь такого перекладу.

Лінгвокраїнознавчі фонові знання є важливим чинником взаєморозуміння в процесі міжкультурної комунікації Складниками фонової лексики є пароніми, антропоніми, фразеологізми, метафори, метонімія. Паронімія – предмет дослідження для авторів різних словників труднощів, паронімів, правильного й помилкового слововживання. Пароніми (від грец. para – поблизу, поруч і onyma – ім'я) – це слова (пари слів), які мають подібність у морфологічній будові (близькі за фонетичним складом), але розрізняються за значенням. Не всі слова, схожі за звучанням, можна уважати паронімами. До паронімічних належать тільки ті, що мають невелику відмінність у вимові. Інколи в паронімів є спільна морфема (на матеріалі англійської мови) [4, с. 369]:

- personal – personnel (особистий – персонал, кадри);
- anterior – interior (попередній – інтер'єр);
- popular – populous (популярний – густонаселений);
- corps – corpse (корпус – труп).

Неабияку роль для лінгвокраїнознавства відіграють фразеологізми. У них відображається національна особливість історії, традицій, історії народу – носія мови. Відбір одиниць з яскраво вираженою національно-культурною семантикою є завданням тих розділів лексикології та фразеології, які виступають як лінгвістична основа лінгвокраїнознавства і можуть бути названі країнознавчоорієнтованою лінгвістикою. Таким чином, включення використання фразеологізмів до програми навчання студентів факультету перекладачів є дуже важливим, оскільки вони допомагають проникати в культуру країни, мова якої вивчається. Головною рисою фразеологізмів є стійкість їхньої структури, повторюваність в одній і тій самій готовій формі. Але водночас велика кількість фразеологізмів та їхніх зворотів може мати не один варіант, при чому змінюватись можуть й самі компоненти. Наприклад:

- not to care a bit (a brass button, a button);
- not to care (give) a curse, a damn (мене це не обходить, мені байдуже, «по барабану»),
- «pale as a corpse, ghost, sheet, death, ivory» (білий як полотно, смерть, стіна).

Лінгвокраїнознавчу компетентність розглядають, як володіння особливостями вербальної та невербальної поведінки носіїв мови в комунікативних ситуаціях. До складових лінгвокраїнознавчої компетенції належить мовленнєва та немовленнєва поведінка. Мовленнєву поведінку складають знання лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики, уміння й навички адекватно володіти ними в умовах міжкультурної комунікації. Немовленнєва поведінка передбачає володіння невербальними (кінесичними, проксемічними і паралінгвістичними) знаннями, уміннями і навичками. До структури немовленнєвої поведінки входить володіння такими засобами спілкування:

1) кінесичними (жести, міміка, контакт очей);

2) проксемічними (пози комунікантів, тілесні рухи, дистанція між учасниками під час спілкування);

3) паралінгвістичними (ритміка, мелодика, інтонація, паузація, фонації,

вигуки) [1, с. 6].

Отже, лінгвокраїнознавча компетентність передбачає усвідомлення того, що кожна мова є не тільки засобом пізнання і спілкування, а й формою соціальної пам'яті, культурним кодом нації. Вона є провідною у філологічній підготовці перекладачів англійської мови. Опора на знання, перекладацькі навички та вміння, сформовані в межах навчання письмовому перекладу, сприятиме оптимізації процесу формування лінгвокраїнознавчої компетенції в усному перекладі [2, с. 103].

Основною метою лінгвокраїнознавства є забезпечення необхідної комунікативної компетентності в актах міжкультурної комунікації через адекватне сприймання мови співрозмовника й розуміння оригінальних текстів. Для вивчення англійської мови необхідно оволодіти нею як засобом міжкультурної комунікації, яка передбачає необхідність формування лінгвокраїнознавчої компетенції. Лінгвокраїнознавча компетентність є невід'ємною частиною комунікативної компетентності. Багато явищ мови і культури, їхня національна своєрідність настільки самобутні, що можуть бути розкриті й описані без порівняння з якоюсь іншою культурно-мовною спільністю [5, с. 31].

Перспективою подальшого аналізу та оцінки лінгвокраїнознавчих основ перекладу з англійської мови є створення фундаментальної та спеціалізованої програми для ефективного розуміння та засвоєння лексичних одиниць, адже аксіомою методики перекладу в сучасних умовах є твердження про те, що без обізнаності культурних та соціальних особливостей життя носіїв англійської мови, не можливо якісно оволодіти нею. Лінгвокраїнознавча компетентність в наш час стає головною частиною формування комунікативної компетентності перекладача для здійснення ефективної професійної діяльності.

Література:

1. Асадчих О. Лінгвокраїнознавчі основи методики викладання англійської мови. *Західні мови та літератури*. 2014. № 17. С. 4-7.
2. Галенко А. М. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції на матеріалі поетичних творів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2014. № 6 (217). Ч. ІІ. С. 100-107.
3. Калинюк Т. До проблеми використання лінгвокраїнознавчих знань у процесі вивчення іноземної мови. *Вісник Львівського університету*. 2013. Вип. 25. Ч. 3. С. 364-370.
4. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение: учеб. пособ. М.: ЭТС, 2002. 424 с.
5. Morska L. Education values of modern British school. *Педагогічний альманах*: збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. № 35. С. 28-35.

Sabat N. O., Sulym V. T.

FORMATION OF THE LINGOCOUNTRYSTUDY COMPETENCE OF FUTURE TRANSLATORS WITH REGARD TO THE POLINATIONAL CHARACTER OF THE ENGLISH LANGUAGE DISSEMINATION

The article deals with the problem of formation of linguistic and countrystudy competence in future translators. It has been proved that the ultimate goal of assimilation of linguistic-national information is the formation of a linguistic and countrystudy competence in a translator, that is, a holistic system of representations about the main national traditions, customs and realities of the country whose language is being used in translation. The content of the linguistic and countrystudy competence of a translator has been considered, taking into account the polynational character of the dissemination of the English language; this competence in the article has been interpreted as a set of regional background knowledge, knowledge of the national-cultural specificity of the lexical composition of the language, which enable to associate with the lexical unit the same information as the speakers of this language, as well as the possession of appropriate translation habits, skills and personal qualities necessary for the effective implementation of interlanguage and intercultural mediation. The main problems of formation of linguistic and countrystudy competence in

the theory and practice of translation have been analyzed. The importance of linguistic and regional background knowledge as an important factor of mutual understanding in the process of intercultural communication has been proved in the article. The components of the background vocabulary are paronyms, anthroponyms, phraseologisms, metaphors, metonymy. The main principles laid down at the basis for the development of a methodical system for forming the linguistic and countrystudy competence of future translators are the following: the principle of dialogue of cultures, the principle of cultural self-determination, the principle of cognitive learning, the principle of applying new knowledge in translation practice and the principle of the integrated realization of educational goals.

Key words: linguistic-linguistic competence, linguocultural research approach, sphere of communication, field national character, English language, translator, background knowledge.

Дата надходження статті: «19» вересня 2018 р.